

90-vuotias Kuusamon kansanopisto palasi vienankarjalaisille juurillensa

Paluulla vuosikymmenien taa vienankarjalaisille juurilleen juhlisti Kuusamon kansanopisto 90-vuotisjuhliiaan pyhäinpäivän viikonvaihteessa marraskuussa. Tilaisuuksissa oli mukana runsaasti opiston entisiä oppilaita, kaukaisimmat vieraat Amerikasta asti.

Juhlaseminaarin esitelmissä luodattiin mennyttä aikaa vuosisadan alkukymmenelle saakka, jolloin Wienan Karjalaisten Liitto syntyi ja Kuusamon kansanopisto perustettiin. Näihin vaiheisiin liittyy vahvasti myös Paavo Afanasjeff-Ahava, joka toimi kauppiaina Kuusamossa. Tämän vienalaisen, Uhtualla syntyneen valistusmiehen muotokuva paljastettiin juhlien yhteydessä lauantaina.

Muotokuvan on maalannut oululainen taiteilija **Tapani Rantala**, jolla oli työnsä tukena 150 erilaista valokuvaa Paavo Ahavasta eri ikäkausilta. Lopputulos, nyt paljastettu muotokuva, esittää Ahavaa noin 40-vuotiaana, selosti taiteilija työtään. Näin siksi, että juuri tuon ikäisenä Paavo Ahava oli mukana perustamassa Kuusamon kansanopistoa.

Muotokuvan hankkimista tukivat Kuusamon kunta, Karjalan Sivistysseura sekä Helsingin yliopiston Pohjois-pohjalainen osakunta, joka oli muodollisesti Kuusamon kansanopiston perustaja.

Kansanopiston rehtori **Jouni Alavuotunki** muisteli puheessaan, miten taloudenpito ja

jokapäiväisen leivän hankinta oli vielä viime vuosikymmeniin saakka oleellinen osa kansanopiston toimintaa. Karjalous, viljelykset, kasvimaat ja metsäpälsta takasivat toimeentulon. Oppilaatkin olivat mukana maatalouden töissä ja muussa taloudenpidossa. Eriytyisen voimaperäisesti maataloutta harjoitettiin Arvo Heikisen johtajakaudella 1970-luvulla. Nyt kaikki on toisin ja maahenkisyys on kadonnut, Alavuotunki sanoi.

Kun Jouni Alavuotunki tuli 1987 Kuusamon kansanopiston johtajaksi, opistolla oli vielä oma perunamaa. Syksyisin koko opiston väki uurrasti perunannostossa. Sitten traktori

myytiin pois ja siirryttiin ostoperunaan.

Kunnallisneuvos **Seppo Ervasti** paneutui esitelmässään Kuusamon kansanopiston perustamisvaiheisiin ja opiston merkitykseen sivistys- ja kulttuurilaitoksena.

Fil.maisteri **Hannu Heinänen** hahmotteli juhlaesitelmässään Paavo Ahavan henkilökuva. Hän totesi mm., että Paavo Ahavalla oli sangen merkittävä vaikutus Pohjois-Suomen ja Vienan historiaan. Heinänen esitti toivomuksen, että tämän merkkimiehen monipuolinen ja mielenkiintoinen elämäntyö koottaisiin elämäkerraksi. (*Juhlaesitelmä kokonaisuudessaan KH:n tässä numerossa*).

Fil. maisteri Hannu Heinänen

Paavo Ahava oli karjalainen talous -ja kulttuurivaikuttaja

Juhlaesitelmä Kuusamon kansanopiston 90-vuotisjuhlassa 6. marraskuuta 1999

”Vienan Karjalan liikenneyhteydet ovat kehittymättömät. Koko laajassa maakunnassa ei ole ainoatakaan maantietä, jonka avulla voitaisiin kesäisin pitää yhteyttä muun maailman kanssa. Sisämaan vesistöissä joudutaan kulkemaan vaarallisia, luonnotilassa olevia, venekulkuteitä pitkin. Tästä johtuu, etteivät tuotteet pääse ajoissa kauppa- ja elintarvikkeiden hankinta onnistu kesäaikaan. Useimmiten kesäisin tavaroista joudutaan maksamaan moninkertaiset hinnat tai niitä ei saada lainkaan. Kulkuneuvojen puute on esteenä yksityisyrityksien kehittymiselle. Haitallisena tekijänä on myös väestön tietämättömyys muusta maailmasta.”

Näin kirjoittaa kauppias **Paavo Afanasjeff** 1900-luvun alussa. Hän on huolissaan harvaan asutun alueen tulevaisuudesta. Elämä varsinkin Vienan Karjalan pohjoisosassa on ankaraa, ja toimeentulo vaikeaa. Afanasjeffia askarruttaa erityisesti talonpoikaisväestön heik-

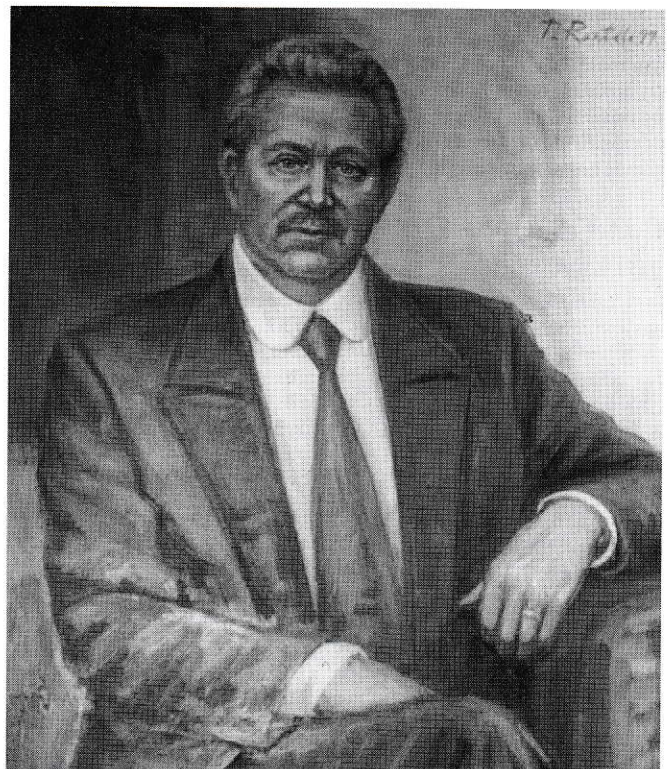
ko tilanne. Tärkein syy siihen löytyy maanviljelyn kannattamattomuudesta, joka ei kuitenkaan johdu maan laadusta tai ilmasto-oloista. Paikallisella väestöllä on työhaluja, mutta taidot ovat puutteelliset. Varsinainen ongelma on kehittymättömät maanomistusolot.

Sivuelinkeinoista karjanhoidon asema on vähäinen. Metsästystä harjoitetaan syksyisin innokkaasti laajoilla sisämaan selkosilla. Väki kalastaa merenrannikolla ja sisävesillä. Kaupankäynti on menettänyt entisen merkityksensä, mutta sitä harjoitetaan edelleen. Metsien hakkuut ovat tarjonneet paikalliselle väestölle jonkin verran työtä.

Millainen mies löytyy tämän kirjoituksen takaa? - Parhaiten häneen voi tutustua toiminnan kautta, jota käsittelem tässä esitelmässä vuoteen 1914 saakka.

□ □ □

Paavo Afanasjeff syntyi Vienan Karjalassa, Uhtuassa maanviljelijä ja kauppias Simana Afanasjeffin ja Hoton (o.s. Pällijeffin) perheeseen 17. joulu-

Paavo Afanasjeff-Ahava, Karjalan Paavo on taiteilija Tapani Rantalan maalaamassa muotokuvassa noin 40-vuotias.

kuuta 1872. Hänen lapsuudestaan ja nuoruudestaan on säilynyt jälkipolville varsin vähän tietoja. Avioliiton Paavo Afanasjeff solmi Paraske Tihanovin kanssa vuonna 1895.

Kaupankäynti veti puoleensa jo varhain. Kun Leontjei Tichanoff oli 1880-luvulla Pohjois-Suomen ja Lapin tunnetuin ja suurin liikkeenharjoittaja, Paavon isä Simana Afanasjeff oli tämän sivuliikkeen liikkeenhoitajana Sodankylässä. Paavo puolestaan toimi liikkeessä liikeapulaisena vuosina 1882-1886.

Liikealalle aikovan tuli pätevätyä. Kokemusta oli hankittava monenlaisista tehtävistä.

Muistitiedon mukaan Paavo Afanasjeff oli alle 20-vuotiaana Virossa jollakin kauppialla juoksupoikana. Sen jälkeen hän siirtyi lähemmäksi Pietaria; työnantajaksi tuli G. A. Kutvonen, jolla oli päälliike Pietarissa ja sivuliike Hatsinassa. Näissä molemmissa Paavo Afanasjeff työskenteli jonkin aikaa.

Kauppaura jatkui Ruotsin Tornionjokilaaksossa Pellossa kauppa-apulaisena. Tämän jälkeen hän perusti erään veljensä kanssa yhteisen liikkeen Oulaisiin. Oululaiset tukkukauppiat kuitenkin houkuttelivat avaamaan liikkeen Koillismaalle, Kuusamoon. Kuusamossa Paavo Afanasjeff kävi kauppaa ilmeisesti vuodesta 1897 lähtien. Pari vuotta myöhemmin G. A. Kutvonen siirsi Kuusamon kirkonkylälle perustamansa liikkeen asiamiehenään toimineen Paavo Afanasjeffin haltuun.

Paavo Afanasjeffin kauppalupa-anomus oli Kuusamon kuntakokouksessa lausunnolla joulukuun 3. päivänä 1899. Osa valtuutetuista vastusti luvan myöntämistä, sillä he pitivät Ahavaa kaupanteossa epärehellisenä. Vastustuksesta huolimatta kuntakokous puolsi luvan myöntämistä, ja Oulun läänin maaherra teki asiassa myönteisen päätöksen.

Paavo Afanasjeff vuokrasi kauppaliiikkeelleen tilat Marttilan eli Lappmarkin tilalta helmikuun alussa 1900. Vuokraajaksi sovittiin viisi vuotta. Vaikka Paavo Afanasjeff pääsi aloittamaan kaupankäyntiin, hän käytännössä hoiti edelleen Uhtualla liikettään. Kauppatiskin taakse astui hänen veljensä Feodor Semjonoff Afanasjeff. Kuusamon liike keskittyi lähinnä paikalliseen kaupankäyntiin, mutta toimi samanaikaisesti karjalaisten tukkukauppana.

Paavo Afanasjeff liikkui aika ajoin Kuusamossa, koska uhtuolaiset tilasivat kirjeitse häneltä täältä tavaraa.

Into liike-elämään välillä hiipui. Paavo Ahava kirjoitti oululaiselle vähittäis- ja tukkukauppialleen, kauppaneuvos F. A. Riekille 14. marraskuuta 1905, että hän luopuu osuudestaan Kuusamon liikkeeseen. Terveydelliset syyt ja osittain toisenlaiset harrastukset ovat toistaiseksi kyllästyttäneet hänet liike-elämään. Liike jää hänen veljilleen Iivanalle ja Terrolle. Toiminimi tulee säilymään muuttumattomana ja heidän kaikkien yhteisellä vastuullaan, kunnes sitoumukset ovat tulleet täytetyiksi.

Päätös ei kuitenkaan ollut lopullinen. Helmikuun 3. päivänä 1907 Paavo Ahava kirjoitti Helsingistä vaimolleen ja lapsilleen, että hän oli lopullisesti päättänyt ryhtyä harjoittamaan kauppaa Kuusamossa. Paavo Ahava oli ostellut tavaroita ja aikoi hankkia niitä lisää Tampereelta ja Oulusta. Liike oli tarkoitus avata Kuusamossa pääsiäisen aikoihin.

Kansansivistystä kohottamaan

Kun Venäjä kärsi Japanin sodassa tappion, kumouksellinen liike siellä kasvoi. Tsaari joutui antamaan lokakuun 17. päivänä 1905 (v.l.) manifestin, joka teki Venäjästä muodollisesti perustuslaillisen valtion. Venäjän karjalaiset asettivat muodostettavaan kansanedustuslaitokseen, duumaan ja uuteen perustuslaillisen kansanvaltaiseen puolueeseen toivonsa saadakseen oloihinsa parannuksia.

Vuodenvaihteessa 1905-1906 Vienan Karjalassa pidettiin useita suuria kansalaiskokouksia, joista tärkeimmäksi muodostuivat Uhtuan Lamminpohjan kylässä 21. joulukuuta 1905 ja 1. ja 2. päivänä tammiukuuta 1906 (v.l.) pidetyt kokoukset. Kansansivistyksen kannalta tärkein toivomus oli saada yleisillä varoilla perustettuksi ja ylläpidetyksi ainakin yksi äidinkielen koulu jokaista tuhatta asukasta kohti sekä vapaapaikkoja karjalaisia oppilaita varten opettajaseminaareihin.

Vuoden 1906 alkupuolella syntyi perustuslaillisen kansanvaltaisen puolueen Uhtuan paikallistoimikunnan piirissä ajatus perustaa erityinen yhdistys, joka ajaisi Venäjän karjalaisten pyrkimyksiä Suomesta käsin. Yhdistyksen 35 jäsenestä 17 asui Suomessa. Aktiivisesti asi-

aa ajoivat Paavo Afanasjeff ja Iivo Kaukoniemi. Helmi- ja maaliskuussa lähetettyihin kirjeisiin suhtauduttiin myönteisesti. Palautteen pohjalta Afanasjeff ja Kaukoniemi julkaisivat Uhtualla huhtikuun alussa E. Andronoffin kanssa lehtisen, jossa kehoitettiin Suomessa asuvia vienalaisia tulemaan Vaasaan kuukauden loppupuolella. Sinne kokoontuikin 20 Suomessa asuvaa Venäjän karjalaisista huhtikuun 25. päivänä 1906.

Vaasan kokouksen avauslaulus lausui Paavo Afanasjeff. Järjestäytymisen jälkeen valittiin yksimielisesti viisimiehininen lähetystö, jonka tehtävänä oli viedä Arkangelin kuvernementin valtakunnan duumaan valituille edustajille ehdotukset Vienan "sortotilan poistamiseksi ja olojen parantamiseksi". Lähetystöön kuuluivat Aleksei Mitrofanoff, Paavo Afanasjeff, Timo Remsujeff, David Karjalainen ja Vasili Loginoff. Seuraavana asiana oli Vienan Karjalaisten Liiton perustaminen, jota Paavo Afanasjeff oli jo aikaisemmin ehdottanut. Vilkkaan keskustelun jälkeen tehtiin myönteinen päätös. Väliaikaisesti valitun johtokunnan tehtäväksi tuli laatia sääntöehdotukset liittoa varten ja kutsua koolle varsinainen perustava kokous. Vienan Karjalaan päätettiin lukutaidon koventamiseksi perustaa yksityisiä, äidinkielistä kiertokouluja. Asiaa ajamaan valittiin erityinen koulukomitea, jonka jä-

senet P. Afanasjeff, I. Martinoff ja T. Remsujeff saivat tehtäväkseen laatia myös luonnoksen Vienan karjalaisten omaa aapistaa varten.

Vienan Karjalaisten Liiton varsinainen perustava kokous pidettiin Tampereella 3.-4. elokuuta 1906. Sääntöjen mukaan liiton tehtävänä oli Vienan karjalaisten henkisen ja aineellisen tilan parantaminen. Kansansivistyksen kohottamiseksi päätettiin perustaa ja kannattaa suomenkielisiä kierto- ja kansakouluja sekä kansankirjastoja Vienan Karjalaan. Karjalan Pakinoita-sanomalehteä julkaisemalla pyrittiin levittämään talousasioihin liittyvää tietoutta, tietopuolista sivistystä ja kansallista mieltä Karjalan kohteihin. Kolmantena tavoitteena oli edistää Karjalan aineellista vaurastumista maanviljelyksen, karjanhoidon ja muun talouden alalla.

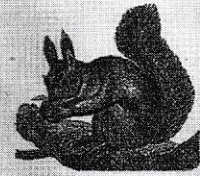
Aapinen ja kiertokoulu

Vaasan kokouksessa asetettun koulukomitean mielestä kouluja pitäisi aluksi perustaa korkeintaan viisi, koska pätevien tilapäisten opettajien saaminen useampaan kouluun jo samaksi syksyksi olisi mahdollista. Koulut olisi sijoitettava Vuokkiniemen, Uhtuan, Kiesingin, Pistojärven ja Jyskyjärven kuntiin. Kiertokouluja järjestämään sekä aapista painattamaan ja valvomaan sen jakamista Vienan Karjalaan ehdo-

Pieni Alku-opastaja

Vienan Karjalaisille

Vienan Karjalaisten Liiton toimittama

Lukutaidon tarpeeseen
Aavaksi alottelijan.

Porvossa
Werner Söderström Osakoyhtiö

Hinta sid. 40 p.

Oravakantista aapista varten oli työryhmä, mutta Paavo Ahava hoiti käytännön työt.

teittiin varsinaisen kiertokoulujen johtokunnan valitsemista. Ehdotus hyväksyttiin, ja kiertokoulujohtokuntaan valittiin yhteensä seitsemän henkeä, jotka olivat kotoisin Uhtualta, Vuokkiniemeltä, Jyskyjärveltä, Kiestingistä ja Pistojarveltä. Heidän joukossaan oli myös Paavo Afanasjeff, joka oli laatinut aapisluonnoksen. Sen lopullinen tarkastus jäi komitean tehtäväksi.

Jotta kiertokoulut saataisiin toimintaan Vienan Karjalassa, Paavo Afanasjeff teki syyskuussa 1906 matkan Oulankaan, Kiestinkiin, Uhtualle ja Pistojarvelle. Hän laati ja lähetti lupanomukset koulujen avaamiseksi näiden kuntien ja Vuokkiniemen puolesta sikäläiselle kansakoulujen tarkastajalle Vienan Kemiin. Samalla matkalla Paavo Afanasjeff tiedusteli muun muassa sopivia opettajia ja kouluhuoneistoja. Koska aapisia ja muita välttämättömiä opetusvälineitä ei ollut, kouluja ei voitu vielä kouluihin avata. Kun vastausta koululupa-anomukseen ei tullut, lähetti kauppias Vasili Jeremejeff uuden anomuksen Uhtuan ja Vuokkiniemen puolesta.

Wienan Karjalaisten Liiton johtokunta päätti kokouksessaan 6. päivänä lokakuuta 1906 kääntyä Venäjän kansanvalistusministerin puoleen. Liitto anoi kuntien nimissä perustamislupaa edellämaituilla kouluille. Paperit toimitettiin erityisen lähetystön kautta Pietariin ennen joulua 1906. Paavo Ahava kävi koululupa-asioissa siellä vielä helmikuun alussa 1907, mutta lupaa kiertokoulujen avaamiseen ei liitto saanut. - Siitä huolimatta kiertokouluja pidettiin syksyn 1906 ja kevään 1907 aikana Vuokkiniemen Ponkalahden kylässä, Uhtuan Alajärven ja Luusalmen kylissä sekä Pistojarven Malviaisen kylässä. Näiden lisäksi kevätkauden 1907 toimi Uhtualla Ryhjän kylässä veistokoulu. Elokuussa 1907 ryhtyivät Vienan Karjalaisten opettajastipendiaatit Daria Afanasjeff Uhtualla ja Iisakki Pirhonen Vuokkiniemen Kivijärvellä opetustyöhön. Koulutyötä kesitti venäläistämistoimien takia vain kuukauden.

Aapisen levittämässä ja valistustyössä oli Wienan Karjalaisten Liiton perustamalla kirjastoilla ja lukutuvilla suuri ansio. Kirjojen ja lehtien keräämiseen sekä kirjastojen ja lukutuvien pystyttämiseen ryhdyttiin jo lokakuussa 1906. Kohta niitä oli Jyskyjärven, Uhtuan, Vuokkiniemen, Kies-

tingin ja Pitojärven pitäjissä yhteensä 22. Näihin tuli lähinnä lahjoituksina yhteensä 286 vuosikertaa sanomalehtiä ja aikakauskirjoja. Kustannusyhtiöt, yksityiset ja koulujen toverikunnat lahjoittivat kirjallisuutta.

Vanhoillisuus sai entistä enemmän jalansijaa Venäjällä vuoden 1907 aikana, ja vapaaehtoisia pyrkimyksiä tukahduttiin. Wienan Karjalaisten Liitto ja se toiminta joutuivat vaikeuksiin jo syksyllä. Arkan gelin läänin kuvernööri käski 3.-5. syyskuuta sulkea kaikki liiton ylläpitämät koulut. Seuraavasta vuodesta lähtien toimintaa oli harjoitettava pelkästään Suomen puolella. Vuodesta 1911 lähtien liitto nukkui ruusun untaan.

Kauppa ja Teollisuus-Osuusliikkeen lyhyt tarina

Kuusamossa Vierelän kauppataloon kokoontui toistakymmentä vienankarjalaista 1. elokuuta 1907. Keskustelun aiheena oli teollisuuden henkiin herättäminen ja huonon henkisen sekä aineellisen tilan parantaminen Vienan Karjalassa. Väki päätti perustaa osuustoimintapohjalla toimivan liikeyrityksen, jonka tarkoituksena oli ensin saada jaloilleen pieniä teollisuuslaitoksia Uhtualla. Kaupankäynti aiottiin ulottaa olojen ja mahdollisuuksien mukaan ympäri Karjalaa. Teollisuuslaitoksia oli tarkoitus suurentaa ja laajentaa. Koska vähävaraisetkin piti saada mukaan, osuudet määrättiin 10 ruplan suuruisiksi.

Teollisuuslaitoksen tiloiksi päätettiin ostaa Uhtualla olevat niin kutsutut Ryhjän ja Pekkonen myllyt sekä vuokrata niiden ympäriltä maapalsta. Ostajaksi ja vuokraajaksi valtuutettiin Iivo Kaukoniemi. Väliaikaiseksi nimeksi annettiin Uhtuan Kauppa ja Teollisuus-Osuusliike. Teollisuusosuuskunnan osuuksien koemerkintä oli syksyllä. Karjalan vaurastumista toivovien keskuudessa se herätti valoisia tulevaisuuden toiveita. Suhteellisen lyhyen ajan sisällä väki merkitsi osuuksia lähes 10 000 ruplan edestä.

Osuuskunnan sääntöehdotus valmistui 5. helmikuuta 1908 mennessä. Sen tarkastaminen ja mahdollinen hyväksyminen päätettiin toimittaa Kuusamossa Vierelän kauppatalossa kymmenen päivää myöhemmin. Jostakin syystä asia siirtyi maaliskuun 15. päivään, jolloin

Paavo Ahavan sääntöehdotus hyväksyttiin pienin muutoksin. Osuuskunta aikoi ostaa raaka-aineet omilta jäseniltään, mutta myös sieltä mistä se nähtiin sopivimmaksi. Tuotteiden myynissä ei ollut rajoituksia, vaan niitä tarjottiin kaikille. Kauppaa oli tarkoitus käydä kaikilla luvallisilla tavaroilla. Oston ja myynin yhteydessä kaikkia kansalaisia pyrittiin kohtelemaan tasapuolisesti. Samaisessa kokouksessa osuuskunnan väliaikainen nimi otettiin viralliseksi nimeksi.

Kevään 1908 aikana Uhtualle perustettiin yksityisen henkilön nimissä pieni nahkaliike. Saman vuoden joulukuussa voitiin todeta, että nahkaliike oli siirtynyt osuuskunnan haltuun. Seuraavana vuonna kantautui huonoja uutisia. Uhtuan Kauppa- ja Teollisuusosuuskunnan säännöille ei saatu Venäjän sisäministeriön vahvistusta. Sen takia sääntöjen mukainen syyskokous päätti Vierelän kauppatalossa 26. lokakuuta 1909, että puutavarayhtiö Tapiolan osanotosta aikaisemmin tehty päätös raukeaa. - Paavo Ahava on myöhemmin kirjoittanut kirjekonsepteihinsä, että Venäjän viranomaiset lakkauttavat liikkeen valtakunnalle vaarallisena.

Tapiolalla pulaa pääomasta

Seuraava osuustoimintaan liittyvä kokous pidettiin Kuusamossa Vierelän kauppatalossa 8. syyskuuta 1907. Noin parikymmenhenkinen kokousväki totesi, että Vienan Karjalaa olisi saatava suurempi kansallinen liikeyritys. Se oli välttämätön ja ainoa mahdollinen keino väestön alhaisen henkisen ja taloudellisen tilan kohottamiseksi. Vilkasta ja monipuolista keskustelua johti Paavo Ahava ja sihteerinä toimi kaupanhoidtaja Iivo Kaukoniemi.

Liikeyritys päätettiin perustaa ja nimeksi otettiin Puutavara-Osuusliike Tapiola r.l. Tämän jälkeen hyväksyttiin sääntöehdotus, jonka oli laatinut Paavo Ahava. Väliaikaisten sääntöjen mukaan liikeyritys pyrki ostamaan ja jalostamaan puutavaraa sekä viemään tavaraa ulos. Tavoitteena oli hankkia myös kiinteistöjä ja harjoittaa sekä maanviljelystä että kauppaa. Kertyneen ylimääräisen jakoa voidaan pitää aikaansa seuraavana, jopa edistykseksi. Se oli jaettu neljään osaan; ensimmäinen neljännes käytettäisiin yöntekijöiden vakuuttamiseen tapaturman varalta ja

sairausajan avustuksiin. Toinen neljännes oli tarkoitus jakaa osuuskunnan palveluksessa tilikauden aikana tuhteettomasti työskenteille apureille tuntipalkan ylimääräisinä korotuksina, josta ehdotuksen tekisi isännöitsijä. Jäljellejäänyt voitto-osuus käytettäisiin kansankielisten sivistyslaitosten perustamiseen ja ylläpitämiseen sekä muihin "yhteiskunnallista elämää kohottaviin tarkoituksiin".

Osuuskunnan perustamisesta tuli totta. Kuusamossa, Suomen kauppatalossa 2. helmikuuta 1908 pidetyssä kokouksessa valittiin väliaikaiset hallituksen jäsenet Paavo Ahava, Ivan Ahava, Tero Ahava, Iivo Kaukoniemi ja Sampa Ahava vakinaisiksi jäseniksi. Ensimmäisenä toimenpiteenään hallitus päätti esittää Suomen Metsä-Ylihallitukselle, että Pistojoella sekä siihen laskevien syrjävesistöjen varsilla olevia kruununmetsiä leimattaisiin osuuskunnan tarpeiksi. Kunnollisia sahatukkipuita tulisi olla vähintään 50 000 kappaletta, ja ottoajaksi olisi varattava viisi vuotta.

Katset kohti Vienan Karjalaa

Osuusliike Tapiolalla oli kuitenkin laajempia suunnitelmia. Osuuskunnan toimintaa päätettiin samaisessa kokouksessa laajentaa lähiaikoina myös Vienan Karjalaan. Sahanpaikkaa varten oli ryhdyttävä hankkimaan maa-aluetta Kemi-jokisuulta, Vienanmeren rannalta. Vastuu siitä annettiin hallitukselle, joka antoi tehtävän ilmeisesti Iivo Kaukoniemelle, koska tämä oli joutunut venäläisten viranomaisten vainoamisen vuoksi keskeyttämään sahapaikana katselemisen ja vuokraamisen Kemijokisuulla. Tämän jälkeen Kemissä asuvalle asioitsijalle Matti Remsujeffille annettiin valtakirja tarkastaa ja tiedustella vuokraehtoja. Kemin kaupunginhallituksen kanssa syntyi Jaksaaresta vuokratarkastus. Waseli kirjoitti Paavo Ahavalle 9. elokuuta 1910, että heille oli siitä annettu notaarion vahvistama, karttapaperille kirjoitettu kopio. Tuolloin Matti Remsujeff oli jo antanut rekisteri-ilmoituksen ministeriöön.

Osuusliike tarvitsi huomattavia pääomia. Saha- ja puutavarayritys lähti kuitenkin hitaasti liikkeelle. Osuuskunnan toiminta oli hiljaista, eikä siihen saatu paljon jäseniäkään. Paavo Ahava koetti kahden seuraavan vuoden aikana saada

hankkeeseen mukaan Suomesa asuvia entisiä vialalaiskauppiaita.

Vuonna 1910 Paavo Ahava oli tiiviissä kirjeenvaihdossa Oulun läänin talousseuran metsänhoidonneuvoja Wilho Leinon kanssa. Tämä kulki loppukeväästä ja alkukesästä pitämässä muutamissa paikoissa esitelmiä Vienan Karjalan liike-elämästä ja pyrki hankkimaan osakkeille merkitsijöitä. Jo juhannuspäivänä Leino tuli siihen tulokseen, ettei Suomesta saada niin paljon rahaa kokoon kuin tarvittaisiin. Niinpä hän käänsi katseensa ja toiveensa Englannin suuntaan.

Paavo Ahava puolestaan tarjosi ruotsalaiselle J. K. Reiniukselle isännöitsijän tointa vasta muodostamassaan puutavara-ryhtiössä ja siihen kuuluvissa laitoksissa Jakostrovassa Vienanmeren rannalla. Wilho Leino hoiti Ahavan puolesta neuvottelut. Reiniuksen mielestä tulisi olla tiedossa varmoilla hinnoilla riittävästi puutavaraa (500 000 kappaletta). Viisiraimisen sahan tulisi sahata viisi vuotta. Tuona aikana liikkeen tulisi tuottaa kaikki siihen sijoitetut pääomat korkoineen nettoa. Rahaa täytyisi saada kokoon vähintään miljoona markkaa ennen kuin liikkeen voisi aloittaa. Leino oli ihmetellyt, miksi kaikki olisi saatava viidessä vuodessa takaisin. Hän kertoi Reiniukselle heidän sivistyksellisestä tarkoituksestaan ja suurkansallisesta merkityksestään. Tämä ei kuitenkaan pitänyt niitä tärkeinä asioina.

Monenlaisia suunnitelmia tehtiin, mutta lopulta hankkeesta luovuttiin, koska rahaa ei saatu riittävästi kokoon. Jo 20. lokakuuta 1910 osuuskunnan syyskokous päätti myydä kaikki hankkimansa metsät ja maatilat arkangelilaiselle Keminsaha-yhtiölle. Tammikuussa 1911 tuli Paavo Ahavalle tieto, että Keminsaha oli hyväksynyt Mattilan lohkon hintatarjouksen 110 000 markkaa. Sen jälkeen osuusliikkeen toiminta hiljeni, mutta se oli nimellisesti olemassa vielä 1914.

Ahavan kiinnostus Karjalaan kasvaa

Paavo Ahava oli päättänyt perustaa maanviljelys- ja muiden koneiden kaupan, jonka kauppa-alueena olisi Karjala. Hän tarvitsi ainakin yhden venäjäkielen taitoisen henkilön, jonka tulisi liikkua lähes yhtenä Karjalassa keräämässä tilauksia. Sen takia hän kirjoitti

Nurmilahteen talollinen Huoti Kannel-Bogdanofille 17. syyskuuta 1907, voisiko tämä ottaa tehtävän vastaan. Työ alkaisi marraskuun alussa. Ahava tiedusteli, millä palkka- ja luontoiseduilla Huoti ryhtyisi toimeen. Asia ei ollut kuitenkaan Kannel-Bogdanofille ajankohdainen, koska hän oli avannut oman liikkeen Pihlajaveden asemalla.

Paavo Ahavalla oli Uhtualla nahkatehdas, joka toimi aluksi vuokratiloissa. Omien liiketoimien rakentaminen eteni hitaasti, mutta nahkatehdas valmistui keväällä 1909. Kaksikerroksiseen mäntyhirsistä rakennettuun tehtaaseen tuli märkäverstaas, kuiva verstaas ja yläkerrosta kuivaushuone vuotien kuivausta varten. Liikeyrityksessä valmistettiin nahkoja, hevostaljoja ja jalkineita. Ompelimon puolella tehtiin suomalaisista kankaista alusvaatteita ja työpukuja. Villakutomossa valmistui miesten ja naisten villaisia vaatteita. Näiden lisäksi Ahavalla oli ilmeisesti Suomen puolella kutomo, jossa valmistettiin käsinkudottuja puuvillakankaita.

Marraskuun alkuun 1908 mennessä Paavo Ahava oli tullut siihen tulokseen, että Kuusamossa lisääntynyt osuustoiminta oli tekemässä yksityisen liike-elämän hiljaiseksi. Hän aikoi ryhtyä kaupittelemaan suomalaisia teollisuustuotteita rajan takana asuville liikemiehille. Ahava pyrki myymään vain sellaisia tavaroita, joita voitaisiin viedä tullitta tai edullisin tullein Suomesta keisarikuntaan. Tällaisia tavaroita olivat esimerkiksi puuvilla-, pelvola-, rauta- ja paperi- ja nahka- sekä villakutomatuotteet. Kaupankäynti tapahtuisi talvisaikaan.

Tammikuun lopulla 1909 Ahava toimitti kaksi miestä kauppatarkkailijaksi Karjalaan, Keminsahaan. Heidän tehtävänä oli kiertellä kylissä kauppiaitten luona ja myydä mallikappaleiden avulla sekä Uhtuassa valmistettavia että suomalaisia teollisuustuotteita. Miehet lähtivät liikkeelle Uhtuan liikkeen edustajina. Kolme viikkoa myöhemmin Ahava sai Kierretistä lähetetyn sähkösanoman, jonka mukaan miehet olivat myyneet tavaraa runsaan 6 000 ruplan edestä. Summa ei ollut Suomen oloihin verrattuna suuri, mutta ylitti paikalliset olohuomioiden ennako-odotukset.

Ensimmäinen myyntiä koskeva tilauskirja on juuri vuodelta 1909. Siitä löytyy 102

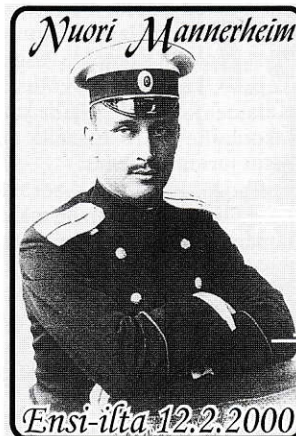
asiakkaan nimet. Lukumääräisesti suurin ostajaryhmä oli Vienanmeren rannikon sahalaitoksissa työskentelevät henkilöt. Luettelossa esiintyy myös Vienanmeren rannikkokylissä ja sisämaassa asuvia kauppiaita, seppä ja pari maanpakolaista. Asiamiesten matkat suuntautuivat myös Keminsahaan ulkopuolelle, koska Kuolan niemimaan etelärannikon kylistä Umpasta oli seitsemän ja Kuusamonista neljä ostajaa. Sama asia ilmenee seuraavan vuoden matkatilastoista, joiden mukaan Vasili Vaara kävi Onegassa ja Arkangelissa saakka.

Kauppaa tapahtui jatkossakin asiamiesten välityksellä. Heistä huomattavimmaksi kohosi koutalainen kauppias A. Karvarindin, jolle Paavo Ahava antoi valtuudet toimia omis- ja nimissään erilaisissa kauppa-asioissa. Karvarindin myi sekä Suomessa tuotettuja että Uhtualla valmistettuja tuotteita. Tavaransa Ahava hankki eri puolilta Suomea; tukkukauppiain liikkeet ja tehtaasijat sijaitsivat lähinnä Turussa, Tampereella, Vaasassa ja Oulussa. Vaikka Ahavan rajantakainen liiketoiminta vaikeutui 1910-luvulla, se jatkui edelleen. Väestö tarvitsi edelleen jokapäiväiset elintarpeensa.

Kuusamoon kansanopistokurssit

Wienan Karjalaisten Liiton panosti myös varttuneemman nuorison opetukseen. Vuonna 1907 Suomessa asuvat vialalaiset ryhtyivät toimiin, jotta rajan takana keskeytetty valistus-toiminta jatkuisi Vienan nuorison keskuudessa. Asiaa täytyi valmistella salassa, sillä venäläiset virkamiehet Suomessa seurasivat tarkkaan täällä asuneiden vialalaisten toimintaa. Niinpä 24. marraskuuta 1907 valistusasioiden harrastajia koontui Helsingissä tohtori O. A. Hainarin asuntoon. Paikalla oli myös Wienan Karjalaisten Liiton edustajia. Heidän joukossaan oli Paavo Ahava.

Neuvotteluissa tultiin siihen tulokseen, että rajaseudulle olisi saatava oppilaitoksia, joihin kutsuttaisiin myös Vienan nuorisoa. Epäsuotuisasta ajankohdasta huolimatta olisi järjestettävä kansanopistokurssin tapaisia opintotilaisuuksia, joissa annettaisiin sekä alkeisopetusta että esitelmin selitettäisiin kansansivistyksen alkeita oppilasjoukon tason mukaan. Niinpä Wienan Karjalaisten Liiton johtokunta lähetti Helsingin yliopiston Pohjois-Pohja-

Ensi-ilta 12.2.2000

Näytelmä Nuori Mannerheim kertoo **Gustaf Mannerheimin** kasvun vuosista, eräistä elämäntapahtumista ennen kuin hänestä tuli kolmen sodan ylipäällikkö, marsalkka ja Suomen presidentti.

Nuori Mannerheim -näytelmän pohjana ovat olleet Mannerheimia koskeva kirjeenvaihto sekä dokumentit koti- ja ulkomaisissa arkistoissa.

Teksti: Terttu Savola

Ohjaus: Lasse Lindeman

Viimeinen esitys 6.4.2000

Vaasan kaupungin teatteri

Kysy edullisia hotellipakettitarjouksia kolmeen eri hotelliin!

LIPUT
(06) 3253 961

laiselle Osakunnalle joulukuussa 1907 kirjeen, jossa se kehotti osakuntaa suuntaamaan kansanvalistusharrastustaan myös Vienaan.

Osakunta suhtautui asiaan myönteisesti. Se kartoitti rajapitäjien kiinnostusta kansanopistokursseihin ja Vienen valistustyöhön. Osakunnan kansanvalistuskomitea piti 6. maaliskuuta 1908 kokouksen, jossa lyötiin lukkoon tuleva hanke. Komitea katsoi Kuusamon sopivimmaksi paikaksi, varsinkin kun Paavo Ahava oli asiaa perusteellisesti valmistellut. Kansanvalistuskomitea laati varsinaisille kansanopistokursseille ohjelman, joka sisälsi kymmenen ainetta. Luentojen välissä olisi kansan- ja kansallisten laulujen opettamista ja laulamista. Luennoitsijoiksi kaavailtiin esimerkiksi Paavo Ahavaa.

Pohjois-Pohjalainen Osakunta ilmoitti maaliskuun alussa 1908, että se järjestäisi huhti-toukokuun kuluessa kansanopistokurssit Kuusamossa, jos kurssille olisi tulossa riittävä määrä osanottajia. Wienan Karjalaisten Liitto lupasi maksaa 50 rajantakaisen oppilaan matkat ja täysihoidon kurssin aikana. Hanke toteutui, sillä kurssilaisia oli 75. Puolet heistä oli kuusamolaisia, mutta vienalaisiakin oli paikalla 37. Nämä olivat kotoisin Uhtualta, Kiesingistä ja Pistojärveltä. Kurssin avajaiset pidettiin Kuusamon kärkeähuoneella 1. huhtikuuta 1908. - Sen jälkeen kurssi on seurannut toinen toistaan.

Aikaansa edellä

Wilho Leino luonnehti Paavo Ahavaa humanistiksi, kan-

sanvalistumieheksi ja sivistyksen palvojaksi. Tämä oli liikemies ja käytännön mies, jonka mielestä Karjalaan oli luotava omintakeinen taloudellinen pohja ja liikemiesluokka. Paras sysäys asialle olisi ollut saada puutavara-alalle miljoonayhtiö. Osakkeenomistajiksi Ahava halusi sellaisia henkilöitä, joita elähdytti Karjalan sivistyspyrkimykset. Syntyneestä voitosta olisi voinut osan käyttää suomalaisen sivistyksen hyväksi karjalaisella asutusalueella.

Paavo Ahava oli monessa asiassa aloitteentekijä ja toimeenpanija. Hän oli tehokas organisaattori. Näyttää siltä, että Ahavalla riitti tarmoa mielenkiintoisiin asioihin, vaikka liikemaailma vei oman aikansa. Paavo Ahava oli henkisesti valveutunut ja seurasi aikaansa. Voidaan sanoa, että hän oli

jopa edellä aikaansa. Paavo Ahava ei ollut käynyt paljon kouluja, mutta oli ilmeisesti maailmalla liikkeudessaan oppinut paljon asioita. Valitettavasti yhteiskunnallinen tilanne ja Suomen lähentäminen Venäjään sortokausien esti monien hyvien asioiden toteuttamisen laajemmin tai lopulta kokonaan.

Paavo Ahava on kuitenkin jättänyt oman merkittävän panoksensa Pohjois-Suomen ja Vienen historiaan. Sen takia hänen elämäntyönsä olisi myös elämäkerran arvoisen.

● *Hannu Heinänen tekee parhaillaan väitöskirjaa Pohjois-Suomen ja Venäjän Karjalan taloudellisista suhteista autonomian aikana (1809-1917)*

Karjalan kielen opettajat olivat koolla Aunuksessa

Aunuksessa järjestettiin 8.-9. p:nä lokakuuta karjalan kielen opettajille tarkoitettu seminaari. Paikalle oli kutsuttu kaikki karjalan kielen opettajat koko tasavallan alueelta, ja runsaasti heitä olikin tilaisuuteen saapunut, yhteensä 86 opettajaa, kansallisten koulujen johtajia sekä opettajien jatkokoulutuskeskuksen asiantuntijoita. Osanottajia oli lisäksi Karjalan tasavallan opetusministeriöstä, yliopistoista jne. Suomesta oli edustajia Karjalan kielen seurasta ja Joensuun yliopistosta metropoliitta Leon johdolla.

Tilaisuuden alussa esittivät tervehdyksensä opetusministeri **Galina Razbivnaja**, kansallisen komitean varapj **Tatjana Klejerova**, Aunuksen piirihallituksen varapj **Jelena Matjejeva**, metropoliitta **Leo** sekä Rahvahan liiton puheenjohtaja **Aleksandr Volkov**.

Seminaarikeskusteluissa kävi ilmi, että nykyisin karjalan kieltä opiskelee 51 koulussa yhteensä 2 159 lasta ja vepsän kieltä neljässä koulussa 436 lasta. Kielen opettajia koulutetaan Petroskoin yliopistossa ja Pedagogisessa yliopistossa sekä opettajaopistossa.

Opetusministeri Razbivnaja kertoi, että opetusministeriö on hyväksynyt kansallisia kouluja koskevan asetuksen. Siinä on määritelty kansallisten kiel-

ten opetukseen erikoistuneet 16 kantanouluja, mm. Aunuksen karjalainen koulu, Petroskoin suomalais-ugrilainen koulu, Kostamuksen Kontokki-koulu, Vepsän kansallisen volostin Kalajoen koulu jne. Näille kantanouluille on asetuksella annettu juridinen status.

Tatjana Klejerova sanoi, että kansallisen komitean on määrä tämän vuoden loppuun mennessä valmistaa lakiluonnos Karjalan kansallisista kielistä. Komitean työnkuvaan kuuluu myös kaikin tavoin edistää karjalan, vepsän ja suomen kielen elvyttämistä Karjalassa.

Seminaarissa vaihdettiin vilkkaasti mielipiteitä ja kokemuksia kansallisten kielten opetuksesta. Tässä joitakin poimintoja:

- Kalevalan piirissä ei ole aйнuttakaan karjalan kieltä opettavaa koulua,

- monet paikallishallinnon johtajat suhtautuvat välinpitämättömästi tai jopa kielteisesti omakielisen opetuksen järjestämiseen,

- opetusministeriössä on vain yksi kansallisten kielten asioita hoitava asiantuntija,

- vain yksi kuudesta karjalan kielen opettajasta on päävöitynyt työhönsä korkeakoulussa,

- varoja ei riitä oppikirjoihin eikä opetusvälineisiin; oppikir-

jojen painattamisessa ei ole selvää järjestystä,

- kansankieliset televisio-ohjelmat puuttuvat,

- Viktor Nosevitš, koulunjohtaja ja Karjalan lainsäädäntökokouksen jäsen, kertoi äänestäneensä aikoinaan kielilakia vastaan: nyt hän on perehtynyt asioihin ja muuttanut mieltänsä,

- kansallisten kielten opiskelevien lukumäärä selittyy suomen kielen harrastuksella, mutta sehän ei ole Karjalan kanta-asukkaiden kieli,

- seminaari pidettiin karjalan kielellä (!) ja muutamat venäjänkieliset esitykset käännettiin karjalan tai suomen kielelle.

Karjalan Sivistysseura kustansi merkittävän osan, noin puolet, seminaarin kustannuksista. Kaikki karjalaisten matka-, majoitus- ja muonituskustannukset voitiin maksaa. - Vastaava tilaisuus pidetään noin kahden vuoden kuluttua Suomessa. Samaan teemaan liittyi 26.-27.11 Joensuussa pidetty Karjalan kielen seminaari.

Nuori tutkija Kannaksen rakennusperinteen jäljillä

Sari Kivimäki, 29, on saanut Suomen Arkkitehtiliiton nuoren arkkitehdin palkinnon tunnustuksena tutkimuksestaan, jossa hän perehtyi Karjalan kannaksen rakennusperinteeseen.

Kivimäki sanoo, että oli viimeinen hetki selvittää, mitä Kannaksella vielä on jäljellä suomalaisista maalaiskylistä ja maisemasta. Alueella oli aikoinaan 26 pitäjää ja satoja kyliä, mutta ainoastaan Kanneljärven Sykiälä ja Sakkolan Pannusaari ovat säilyneet suurin piirtein siinä kunnossa kuin ne olivat ennen luovutusta. Kannakselle

tyypillisiä U-kirjaimen muotoisia kujakartanoita löytyi vielä Sakkolasta, Räisälästä, Pyhäjärveltä sekä Käkisalmen maalaiskunnasta.

□ □ **Petroskoin tuomiokirkon** viisi vuotta kestäneet restaurointityöt ovat päätöksessään. Ensimmäinen jumalanpalvelus pidettiin joulukuun 6. päivänä, jolloin Venäjän kirkko juhli Aleksanteri Nevalaisen muistoa. Kirkko on rakennettu 1823 ja kommunistivallan aikana siinä oli Karjalan kotiseutumuseo.